

TONI ALARANTA

TURKIN HISTORIA

Atatürkista Erdoğaniin

Gaudeamus

Copyright © 2019 Kirjoittaja & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Perttu Lämsä
Etukannen kuvat, ylh.: © Arda Savasciogullari / Shutterstock.com;
alh.: © Shutterstock.com; ornamentti: © Shutterstock.com

KL: 98.111 • UDK: 950

ISBN 978-952-345-025-7

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2019

SISÄLLYS

Prologi: Osmanivaltion pitkä uudistumiskausi	9
1. Tasavalta ja kemalismi (1923–1950)	19
Imperiumien ajan päätös	19
Balkanin sodat, ensimmäinen maailmansota ja Turkin itsenäisyysota	20
Turkin tasavallan perustaminen	30
Tasavallan perustajasukupolvi ja sekularismi	39
Kemalismin kuusi nuolta	44
Tasavalta, Atatürkin nationalismi ja kurdit	50
Valtiojohtoisen teollistamisen periaate	52
Tasavaltalainen strateginen kulttuuri	54
Atatürkin perintö ja kemalistinen kansanvalistus	57
Toinen maailmansota ja İsmet İnönün johtajuus	62
2. Kompastelevan demokratian vuosikymmenet (1950–1980)	67
Demokratiapuolue nousee valtaan	67
Kaksi Turkkiä	71
Poliittinen luokka laajentuu	79
Demokratiapuolue ja kysymys poliittisesta liberalismista	81
Ensimmäinen sotilasvallankaappaus ja uusi perustuslaki	85
Yhteiskunnallinen keskustelu sotilasvallankaappauksen jälkeen	89
Süleyman Demirel, Oikeuspuolue ja konservatiivinen keskustaoikeisto	93
Tasavaltalainen kansanpuolue siirtyy vasemmalle	97
Turkin työväenliike ja Taksim 1977	101
Tasavallan olemassa olevaa järjestystä vastaan syntyneet puolueet	106
Turkki ja Kypoksen jako (1963–1974)	113

3. Armeija ja järjestelmän kriisi (1980–2002)	116
Vuoden 1980 sotilasvallankaappaus ja uusi perustuslaki	116
Kenan Evrenin Atatürkismi ja kansallismielinen islam	124
Turgut Özalın nousu ja Turkin talouden liberalisointi	128
Özalismin pyrkimykset	132
Alevi-identiteetti politisoituu	137
1990-luvun Turkin poliittiset jakolinjat	139
Likainen sota PKK:ta vastaan	148
Kylmän sodan jälkeinen ulkopoliitiikka	152
Turkista EU:n jäsenhedokas	155
Kohti uutta vuosituhatta	160
4. AKP ja ”uusi Turkki” (2002–2019)	163
Modernisaatioparadigman alasajo	163
AKP:n menestystarinan tekijät	168
Reformeja, talouskasvua ja Gülen-liike	173
Valtion haltuunotto ja autoritaarinen hallinto	177
Liberalismi, muslimidemokratia ja poliittinen islam	182
AKP ja kurdikysymys	188
”Uuden Turkin” ulkopoliitiikka vuodesta 2011 eteenpäin	191
Itseään etsivä CHP	197
Vuoden 2016 sotilasvallankaappausyritys	203
Presidenttivaltaiseen järjestelmään siirtyminen	208
Epilogi: Turkki vuonna 2023	212
Liitteet	224
Turkin tasavallan tärkeimmät poliittiset puolueet	224
Turkin tasavallan hallitukset	228
Turkin tasavallan presidentit	231
Kuvien lähteet	232
Kirjallisuus	233
Hakemisto	239
Kiitokset	244